

DE WINDWIJZERS VAN VAN DIEREN

WIE KENT NIET HET BORD MET DE WINDWIJZERS AAN DE
HOOFDWEG IN FORMERUM? JE RIJDT ER ZO DIKWILS
VOORBIJ, DAT JE ER EIGENLIJK NIET MEER BIJ NADENKT.

ZOALS JE – ONTERECHT! – OOK GEDACHTELOOS
VOORBIJGAAT AAN DE HONDERDEN WINDWIJZERS

DIE DE DAKEN SIEREN VAN TERSCHELLINGER BOERDERIJEN,
VAN BEDRIJFSPANDEN, VAN WOON- EN ZOMERHUIZEN.

DE MEESTE DAARVAN ZIJN GEMAAKT DOOR EEN
KLEINSCHALIG TERSCHELLINGER BEDRIJFJE,
DE WINDWIJZERMAKERIJ VAN DE FAMILIE VAN DIEREN,

DAT AL BIJNA EEN HALVE EEUW BESTAAT.

HOOG TIJD DUS OM VAN DE FIETS TE STAPPEN
EN OP BEZOEK TE GAAN BIJ GOSSEN VAN DIEREN,
DIE DE TRADITIE VAN EEN OUD AMBACHT HEEFT
OVERGENOMEN VAN VOORGAANDE GENERATIES.

Gossen van Dieren ontvangt me in de schapenschuur waar 'het allemaal gebeurt'. Diverse modellen windwijzers hangen er aan de balken; heel oude verweerde exemplaren, maar ook glimmend nieuwe. Hoewel er een gloednieuwe, computergestuurde freesmachine staat, ademt alles de sfeer uit van een oud ambacht. 'Mijn grootvader, Gustaaf van Dieren, is er in de jaren vijftig mee begonnen', vertelt Gossen. 'Het leven was geen vetpot. De tot kampeerbedrijf verbouwde boerderij leverde enige inkomsten en daarnaast teelde Pake fruit. De windwijzerhandel was dus een mooie manier om wat bij te verdienen.' Gossen weet niet exact wanneer zijn opa de eerste windvaan heeft gemaakt, maar hij heeft ontwerpen, waar aantekeningen op staan uit 1957, dus in die tijd werden ze zeker al gemaakt. Guus van Dieren keek de kunst van het vak af van de vroegere smeden op Oost-Terschelling.

Gustaaf van Dieren begon vijftig jaar geleden met de productie van windwijzers - met hamer en beitel bij de plattebuiskachel (foto links onder). Kleinzoon Gossen maakt nog steeds dezelfde modellen, maar nu met een computergestuurde frees (onder). Tientallen windwijzers hangen aan de hanebalken, klaar voor de verkoop (boven).

Oud ambacht in nieuw jasje

Het bedrijfje kreeg de naam 'Windwijzermakerij de Vier Gebroeders', genoemd naar de vier zonen van Gustaaf, en misschien ook wel naar de vier windstreken. Vooruitstrevend en ondernemend was Van Dieren zeker. Omdat er nog niet zo heel veel toeristen op het eiland kwamen om zijn handel te kopen, liet hij folders maken die hij verstuurde naar de

boeren aan de wal, zodat hij ook bestellingen van buiten het eiland kreeg. Het eerste postorderbedrijf op Terschelling?

Na de dood van Gustaaf van Dieren in 1974 heeft de productie van windwijzers een tijd stil gelegen. Zoon Jan, de vader van Gossen, startte het bedrijfje weer op, maar wegens tijdgebrek deed hij na enkele jaren de handel over aan zijn broer Kees. Die had destijds samen met zijn vrouw een winkel in de Westerburen in Midsland. Toen Kees genoodzaakt was te stoppen, nam de destijds vijftienjarige Gossen het van zijn oom over. 'Dat is nu vijftien jaar geleden. Ik heb met de verkoop van windwijzers voor een groot deel mijn studie HTS baggertechnologie bekostigd.' Toen hij was afgestudeerd en een baan in de baggerwereld kreeg als surveyor/hydrograaf, werd echter het windwijzerbord aan de weg opnieuw neergehaald en lag de handel andermaal stil. Totdat Gossen de zee vaarwel zei en terugkwam naar Terschelling. Sinds vorig jaar woont hij met zijn Braziliaanse vriendin en hun kindje in de boerderij van zijn ouders. Hij vond het zonde dat het initiatief van zijn grootvader verloren zou gaan en daarom is hij, naast zijn baan in de 'Koffiemolen' van zijn vader, ook weer begonnen met het maken van windwijzers.

HANDWERK

Hij heeft het bedrijfje bovendien gemoderniseerd. 'Op de oude manier met de decoupeerzaag en al dat vijlwerk was ik er absoluut niet meer aan begonnen, zelfs niet om een windwijzertje voor mezelf te maken. Dat heb ik echt gehad.' En dan lachend: 'Zoals andere mensen een Landrover kopen, zo koop ik een gekke machine om windwijzers te maken', en hij wijst op de laptop met daaraan gekoppeld een

Gossen van Dieren met zijn 'windhandel' tijdens de beestemark in Midsland.

freesmachine. 'Het scheelt me enorm in tijd', zegt hij, 'hoewel de machine nog niet perfect werkt en er nog wel enkele kinderziektes in zitten.' Komt er dan nu helemaal geen handwerk meer aan te pas? 'Dat lijkt misschien zo, maar je moet nog altijd alles met de hand bijwerken en schuren. Het ontwerpen blijft natuurlijk ook handwerk, net als de bevestiging van het draaimechanisme, waar nog ouderwets klinkwerk aan te pas komt. Dat heeft altijd goed voldaan en wat goed is moet je niet veranderen, toch?'

VUILNISVATEN

De eerste windwijzers werden destijds gemaakt uit platgeslagen ijzeren vuilnisvaten, de figuren werden er met een hamer uitgebeiteld. De decoupeerzaag vergemakkelijkte later het werk en het ijzer is vervuild voor rood koper, wat niet roest. 'Ik geef zelfs levenslange garantie', zegt de jonge ondernemer. 'En mocht de windwijzer toch stuk gaan dan repareer ik hem gratis of ze mogen hem ruilen voor een nieuwe. Tegenwoordig werkt Gossen dus met de computergestuurde freesmachine. 'Het werkt niet alleen sneller, maar ook fijner en vooral veiliger.' Hij kan met deze machine bovendien onder de windwijzer een soort krans maken met de windstreken erop, wat voorheen te gedetailleerd werk was. 'Dat ziet er heel leuk uit hoor, maar je verkoopt het alleen aan toeristen. Op het eiland hebben we dat niet nodig, iedereen weet immers waar het noorden ligt en waar het zuiden...'

Samen 'bladeren' we door de bak met ontwerpen; er zijn zo'n honderd verschillende. De meeste mallen zijn heel oud, nog gemaakt door Gustaaf, maar er zijn ook nieuwere bij; ontwerpen van Kees van Die-

ren en enkele van Frans Schot. 'Kees was net als zijn vader een echte tekenaar', zegt Gossen. 'Het is heel moeilijk om een ontwerp zo te maken dat het ook op grote afstand op het dak goed herkenbaar blijft.' Als voorbeeld laat hij verschillende modellen van paarden zien. Ze zijn stuk voor stuk erg gestileerd en toch kun je zien of het een Fries, een Belgisch trekpaard of een Arabier is. Verder zijn er veel ontwerpen van schepen, maar ook auto's, heksen en boerderijdieren. 'Mensen komen soms met eigen ideeën of vragen een specifiek ontwerp; echter lang niet alles is geschikt als windwijzer. Het onderwerp moet eenvoudig en toch herkenbaar zijn.' Zelf vindt Gossen een windwijzer het mooist als hij helemaal verweerd en groen uitgeslagen is. 'Een windwijzer kun je het beste aan je burens cadeau geven', adviseert hij. 'Dan mag je er zelf naar kijken.'

ADVERTEREN

Treedt hij ook in het voetspoor van zijn grootvader als het om reclamemaken gaat? Soms denkt de Formerumer windwijzermaker wel eens aan adverteren in landelijke tijdschriften; hij weet echter niet of hij de vraag dan aankan, dus houdt hij het voorlopig bij het bord aan de weg. Mensen weten hem, hoe dan ook, wel te vinden. 's Winters ligt de productie trouwens stil, omdat dan de schapen weer in de schuur lopen. Met de herstart van het bedrijfje door Gossen van Dieren waait er een frisse wind door de windwijzerproductie. Het loont beslist ook de moeite eens wat vaker omhoog te kijken naar de kunstwerkjes op de daken. En niet alleen op Terschelling. Ook in Noorwegen, Canada, Amerika en zelfs in Nieuw-Zeeland zijn ze te vinden. De windwijzers uit Formerum draaien letterlijk en figuurlijk naar alle windstreken.